

Slå fräken

eller

Ringar på vattnet

av

Carl-Erik Ståhlbom

*- En sten kastad i vattnet sprider ringar, som strax efter upphör,
Men två läderfärgade pappbitar på samma vatten sprider ringar
som blir mycket större och varar mycket längre -*

SLÅ FRÄKEN

CES: Både min far, Carl-Henrik, och min farbror, Adolf, slog "fräken" i Vindomen under min barn- och ungdomstid omkring 1930-talet. "Slå fräken" betydde, att man slog vassen till kofoder, utmed härtill lämpliga sjöstränder, Adolf vid Kolviken och Carl vid Spängerna (på Solvestadsidan mitt emot Prästudden).

Vid båda stränderna var det långgrund, vilket underlättade slåtern som skedde med vanlig lie; man kunde då gå på botten och slå såsom man gjorde på åkern vid slätter där. Bondsönerna och drängarna gick vanligen i vatten till midjan och slog, blev det djupare, så stod de i aktern på en eka (öka) och slog; detta senare fodrade en viss teknik, ty med lieslagen skulle man samtidigt både skära och dra ökan i önskad riktning.

De äldre männen som for illa av att gå våta om fötterna, slog gående i läderstövlar, där vattnet inte översteg skafthöjden på stövlarna; på så sätt kunde de slå fräken, torrskodda.

Den slagna vassen flöt på vattnet men fördes iland med hjälp av en trädrög som drogs av en på land varande häst via en lång kätting, som var fästad i drögens för. Drögen var en enkel och lätt träkälke, som man lätt drog ut på vattnet med handkraft, den bestod av två tvåmeterlånga medar av rundträ, cirka 15 centimeter tjocka, över vilka man spikat tvärställda en-tumsbräder, så att man fick en bredd på något mera en metern. Vassen lastade man på med högafflar. Hästen drog släpan till platsen för vassens utbredning och soltorkning; platsen var den breda och gräsbevuxna stranden, som man kallade "linden". När så vassen var tillräckligt soltorkad, så hässjades den på samma sätt som klöverhöet på lina.

Hemkörningen till höskullen var ett tålamodsprövande kapitel på grund av på- och avlastningen, då de torkade vasstråna så lätt bröts av i flera delar och föll av både gafflar och grepar.

Vassen sågs av många bönder som ett värdefullt stödfoder under vinterhalvåret, då de flesta bönder hade för många kor i förhållande till höskördarna. En del trodde, att det var mjölkgivande (?).

Den vanliga tiden för frakenslätter var efter höets inkörning, då hade man tid med slättern och att fylla tomrummet på höskullen.

I Solvestad under 1930-talet vet jag inga mer än nämnda bröderna Carl och Adolf som höll på med frakenslätter, så jag vet inte hur utbredd denna slätter var, men det har berättats för mig att bönderna i Gärdsnäs by i Hannäs har haft frakenslätter i ett angränsande ställe i Yxningen in på vårt sekel.

Vidare kan nämnas, att de som ägnade sig åt denna slätter, gjorde det varje år, sålunda blev skörden bara höst- och vår-gammal, vilket säkert gjorde vassen mera ätlig. Den innehöll mycket näckrosblad men aldrig några näckrosor, dessa senare tycktes bara utvecklas på djupare vatten i mitten på sjön utanför vassen.

Min far, Carl, hade en arrendator åren 1946 - 1951, som hette Knut Karlsson. Han slog fräken alla åren, jag hjälpte honom därmed ett år. Han flyttade i mars 1952, vilket innebär, att sista året det slogs fräken vid spängerna i Solvestad var sommaren 1951.

I samband med farbror Adolfs frakenslätter i Kolviken ett år hände en episod som är värd att ihågkommas: I Breviksnäs bodde då en skomakare, Gustafsson, som ofta blev omtalad, och när Ni läst följade förstår Ni varför:

Han satt vid "sin läst" och nubbade fast ett par ovanligt tjocka lädersulor på ett par stövlar, då Adolf kom med sina och ville ha dem halvsulade. Adolf sa ungefär följande: Jag vill ha såne där sulor jag också, kan jag få det?

- Naturligtvis, naturligtvis, det går bra det.

Forsättning på "Slå fräken"

Glad i hågen gick Adolf hem och ännu gladare blev han, då han senare såg de halvsulade stövlarna, vilka sulor, det var något att slita på, de skulle komma att hålla länge.

Så var det dags för fräkenstätter, nu kom stövlarna väl till pass. Han tog dem på sig och följde sina två söner till Kolviken. De fick som vanligt gå i vattnet och finna sig i att vara våta nertill, medan han som vanligt såg till att vattnet inte översteg stövelskaften. Halvsulningen var tydligen välgjord, ty inte en droppe vatten kom in i någon av stövlarna.

Men så blev det matdags, och både han och sönerna kom upp på den allmänna grusvägen, som gick förbi deras tomt. Nu först kände Adolf att det gjorde ont i fotsulorna vid varje fotsteg, han kände de större gruskornen, det kändes som om han gick på bara de tunna bindsulorna närmast fötterna. Han tog av sig en stövel, och sannerligen, han gick på bara bindsulorna?

Då gick hans ögon tillbaka till sjön, där han nyss gått, och där flöt de tjocka stövelsulorna på vattnet, och de flöt lätt, ty det visade sig vid en av sönerns omedelbara kontroll, att sulorna bestod av ihoplimmade pappbitar med utsidorna överdragna av läderfärg.

- En sten kastad i vattnet sprider ringar, som strax efter upphör, men två läderfärgade pappbitar på samma vatten sprider ringar som blir mycket större och varar mycket längre -